

sa, že z tohto hľadiska je monografia P. Kónyu na jednej strane trvale platným mementom a súčasne výzvou k tolerancii, k rešpektovaniu každého človeka v jeho právach, v slobode jeho názoru a presvedčenia. Z autorovej analýzy vyplýva, že historický pokrok nemôže byť podmienený nespravodlivosťou, že skutočné hodnoty duchovnej kultúry sú nezlučiteľné s anti-humanizmom a pod.

Práca ako celok predstavuje interpretačne kompaktný a ideovo produktívny text. Je napísaná odbornou-popularizačným štýlom. Do istej miery rušivo pôsobí len niekoľko nepresností, ktoré spôsobil vydavateľ pri sadzbe. (Napríklad na stranách 7, 15, 30, 46, z ktorých je potrebné upozorniť najmä na duplicitu strán 38-39 vytlačených v rovnakej podobe na stranách 42-43). To však nijako neznižuje heuristickú hodnotu práce, ktorá si zasluhuje pozornosť aj zo strany náročného – historicky, teologicky či filozoficky fundovaného – čitateľa.

Rudolf Dupkala

ÚVOD DO FILOZOFIE NIELEN PRE KREŠŤANOV

L. LENČZ: *Od konfrontácie k dialógu. Križovatky kresťanstva a filozofie*. Bratislava, Nové Mesto 1992, 143 s.

Knižka Ladislava Lenča *Od konfrontácie k dialógu. Križovatky kresťanstva a filozofie* je originálnym pokusom o úvod do prevažne kresťansky orientovaných filozofických prúdov. Ako uvádza sám autor v úvodnej poznámke, zrod jadra tohto diela siaha hlboko do minulosti, keď sa v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch knižka rozširovala tajne ako samizdat pod názvom *Uvedenie do súčasných filozofií*. Autor sa podujal na neľahkú a v súčasnosti takú prepotrebnú úlohu – popularizovať filozofiu pre slovenského čitateľa. Neupúšťa však pritom od vedeckej presnosti a objektívnosti.

Kniha sa člení na šesť častí a každá časť na kapitoly, ba až na podkapitoly.

V prvej časti *Filozofia, kresťanstvo a ich dialóg* vystupuje ako základný problém otázka recepcie gréckej filozofie kresťanstvom. Autor ukazuje, že v procese tohto osvojovania sa uplatňovala osobitná dialektika (s. 28-29). Nové filozofické i vedecké koncepcie sa kresťanstvu najprv javili ako čosi cudzie, čo ohrozuje kresťanskú vieru v základoch, a predstavitelia kresťanského myslenia ich prijímali odmietavo. Po nejakom čase sa však vždy ukázalo, že príslušná nová koncepcia vlastne nie je v rozpore s vierou a s učením Biblie, ba naopak, môže obohatiť jej pochopenie. Takéto autorovo ponímanie recepcie rozličných myšlienkových koncepcií kresťanstvom vytvára však nesprávny dojem, akoby ťažisko tvorivosti kresťanských mysliteľov spočívalo iba v prijímaní a vo vhodnom osvojovaní ideí utvorených mimo kresťanstva. No kresťanské myslenie vo svojich takmer dvetisícročných dejinách malo od začiatku aj aktívny zástož a filozoficky reflektovalo niektoré významné idey, ktoré sú ranokresťansko-židovského pôvodu (napríklad idea kreácie, idea osoby, najmä slobodnej osoby, idea osobnej spásy a pod.). Táto autentická kresťanskosť sa v dejinách myslenia presadzovala len pomaly a vždy sa vytvoril ideosynkretický útvar autenticky kresťanského a iného myslenia. Klasickým príkladom tejto ideosynkrécie je filozofia Tomáša Akvinského a rozvíjateľov jeho myslenia, v ktorej sa už výrazne prejavili niektoré základné pravdy z Biblie v ich filozofickej reinterpretácii.

V ďalších častiach však autor demonštruje na konkrétnych príkladoch tento aktívny zástož filozofov-kresťanov. Žiaľ, neuvádza niekoľko významných iniciatív, a to filozofiu Tomáša

Akvinského, Jána Dunsca Scota, Bonaventuru a Francisca Suareza. Z XX. storočia tu veľmi chýba mounierovský personalizmus (E. Mounier), kresťanský spiritualizmus (F. Sciacca). Heideggerovo myslenie by sa žiadalo doplniť aspoň myslením niektorých katolíckych existenciálnych ontológov (H. Kuhn, H. E. Hengstenberg, M. Müller, B. Welte a i.).

Cenná je najmä posledná časť *Dialóg s prírodnými vedami*, v ktorej sa autor hlási k evoluzionizmu a presvedčivo ukazuje, že evolúcia nie je v rozpore s kresťanským učením. Osobitnú pozornosť venuje P. Teilhardovi de Chardin, ktorého interpretuje z dvoch protikladných pozícií. Vyzdvihuje jeho chápanie evolúcie ako cesty k Bohu. Zdôrazňuje, že Teilhardova fenomenológia „hyperfyziky“ sa nezaobrá „čírym“ javom, ale integrálnym javom, ktorý je vnímateľný zmyslami a rozumom zároveň. Na druhej strane však zamieta Teilhardovu „metafyziku bytia“, ktorá je pokusom o filozofické zdôvodnenie evolúcie. Domnievam sa, že autor túto „metafyziku“ neintrepretoval práve šťastne. Pokúsime sa to tu stručne odôvodniť: Každému bytiu je podľa Teilharda inherentná tendencia jestvovať v zjednotení s inými bytiami. Možno to formulovať aj tak, že nijaké konkrétne bytie (bytie entity) nie je samojediným bytím, „solum esse“, ale „viac-bytím“, „plus esse“. Bytie pochopené ako „viac-bytie“ zahŕňa v sebe možnosti procesu bytostnej genézy a bytostného zjednocovania, je to teda bytie inherentne dynamické, otvorené utvoreniu nového bytia, a teda evolučné. Potvrdenie tejto „metafyzickej axiomy“ Teilhard nenachodí len v štruktúre stvorených bytí, ale aj v samotnom božskom Bytí. Božské trinitárne Bytie je podľa neho ideálnym a plným uskutočnením idey „viac-bytia“. Takéto chápanie bytia považuje za objavné a nájdeme ho aj u iných kresťanských mysliteľov (H. Urs von Balthasar, E. Steinová a i.).

Dielo L. Lencza napriek týmto niekoľkým výhradám považujem za prínos do našej najnovšej filozofickej literatúry a odporúčam ho všetkým čitateľom – kresťanom i nekresťanom –, čo sa usilujú o duchovný a intelektuálny rast.

Ján Letz

PRELÍNANIE SVETOV

Z. KRATOCHVÍL: Prolínání světů (Středoplatónská filosofie v náboženských proudech pozdní antiky). Praha, Herrmann a synové, 1991, 125 s.

Autor, ktorý sa v predchádzajúcom období venoval najmä problematike antického gnosticismu, dáva čitateľom možnosť nazrieť aj do myšlienkového bohatstva ostatných náboženských a filozofických prúdov neskorej antiky a pokúša sa pritom riešiť otázku prijímania a transformácie niektorých pojmov platónskej, pytagorovej a stoickej tradície v reči helenistických a ranokresťanských spisov. Vstupuje teda na územie, ktoré bývalo u nás doménou väčšinou autorov skrípt a učebníc pre teologické fakulty. Z. Kratochvíl sa zmocňuje problematiky s potrebnou erudiáciou, rozhlľadom, svojším štýlom jazyka a kultivovaným spôsobom výkladu. Jeho prístup prezrádza človeka, ktorý neskúma jednotlivé pojmy iba kvôli ich „zaradeniu“ do systému poznatkov; jeho uchopenie je akosi demlovsko-březinovsky „navštevované“ vlastnou skúsenosťou slov, na ktorých „záleží“.

Pre filozofické myslenie helenistického obdobia používa autor Novotného termín „stredný platonizmus“ a úlohu filozofie, ktorá sa drží klasického odkazu, definuje ako „otevření přítomnosti náhledem bytí jsoucna spolu se svědectvím o tomto náhledu pojmovou řečí“ (s. 4). Toto určenie bude dôležité pri porovnaní s mytologickým, gnostickým a židovsko-kresťanským videním sveta. Za podstatnú črtu stredoplatónskej filozofie považuje autor snahu o lo-